

TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW HISTORII I ZABYTKÓW RADOMIA

ul. marsz. Józefa Piłsudskiego 12, 26-610 RADOM

+48 693 147 611, e-mail: historia.zabytki.radom@gmail.com

REGON 367313424 NIP 9482610456 KRS 0000678159

Raiffeisen Bank Polska S.A. O/Radom nr: 39 1750 0012 0000 0000
3776 9746

Radom, maj 2019

Zespół symboli miejskich w praktyce musi być tworzony od podstaw.

Henryk Seroka

Herb i barwy Radomia

W pierwszych latach Wolnej Polski sprawa wzorów herbów miejskich pozostawała jeszcze długo nieuregulowana. Problem ten dotyczył większości herbów miejskich II Rzeczypospolitej, w tym również Radomia. Jeszcze w latach dwudziestych ubiegłego wieku w miejskim ratuszu Radomia można było spotkać dwa wizerunki herbu miasta, oba o rodowodzie XVIII wiecznym ukształtowanym ostatecznie w drugiej połowie XIX wieku. Jeden (z koroną zamkniętą, odwołującą się do imperatorskiej korony carskiej) umieszczony był na balustradzie oddzielającej prezydium rady od reszty sali posiedzeń, wzorowany na herbie ze ściany frontowej ratusza i drugi (bez korony) zbliżony do tego z budynku dworca kolejowego, widniał na ścianie sali obrad (Henryk Seroka, Herb Radomia 2009). Obydwa wyobrażenia herbowe, z powodu braku oficjalnego zatwierdzenia przez władze państwowe, funkcjonowały w miejskiej przestrzeni publicznej aż do 1939 roku (z przewagą tego bez korony).

Prawne przesłanki dotyczące uregulowania symboliki samorządu terytorialnego przyniosło dopiero Rozporządzenie Prezydenta RP z listopada 1930 roku. Wydany w ślad za rozporządzeniem okólnik Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wprowadzał trzyletni okres przejściowy, w którym „*związki komunalne mogą legalnie używać nadal oznak i pieczęci starego typu, dotychczas przez nie używanych*”. Po tym okresie każdy herb miasta wymagał oficjalnego zatwierdzenia przez władze państwowe. Regulacja ta pozwoliła władzom Radomia na przejściowe i tymczasowe posługiwanie się herbem w jego dawnej, XIX wiecznej postaci.

Władze II RP przed wybuchem wojny wydały 104 decyzje zatwierdzające herby miast polskich. Niestety, nie było wśród nich herbu Radomia - był natomiast herb Kielc zatwierdzony w 1937 roku.

Przyczyn takiego stanu rzeczy było wiele. Jedną z nich to półroczne opóźnienie w złożeniu do Wojewódzkiego Urzędu w Kielcach stosownej dokumentacji. Prace nad nią rozpoczęto dopiero 15 lutego 1933 roku, a ich efekt dotarł do Kielc w dniu 1 września 1933 co praktycznie uniemożliwiało pozytywną realizację wniosku. Na domiar złego przesłana dokumentacja zawierała usterki merytoryczne.

Symbole narodowe Państwa Polskiego, tak jak i symbole poszczególnych samorządów polskich, już od pierwszych dni II wojny światowej stały się przedmiotem wściekłego ataku niemieckich władz okupacyjnych. Wprowadzono zakaz posługiwania się nimi pod rygorem dotkliwych kar.

Narzucona narodowi polskiemu po drugiej wojnie światowej nowa ideologia z niechęcią odnosiła się do rzeczywistej samorządności obywateli, a co za tym idzie, również i do jej symboli. Historyczne herby miast pozostały głównie w kręgu zainteresowań nielicznych uczonych, a dyskusje na ten temat odbywały się okazjonalnie. Tak było również w Radomiu. W nawiązaniu do obchodów milenium państwa polskiego odbyła się w naszym mieście dyskusja zorganizowana przez Miejską Radę Narodową pt. *„W sprawie uregulowania herbu m. Radomia”*. Wnioski i propozycje wynikłe z tej dyskusji ograniczały się głównie do kwestii – przyjąć herb o XV wiecznym rodowodzie, czy też pozostać przy jego XVIII wiecznej wersji? Po raz pierwszy zabrał w tej sprawie głos wybitny polski heraldyk Stefan K. Kuczyński i zaproponował w swoim referacie *Uwagi w sprawie herbu miasta Radomia* powrót do najdawniejszego wyobrażenia herbowego znajdującego się na pieczęci radzieckiej m. Radomia z 1421 roku. Nie miało to jednak żadnego znaczenia, gdyż wszystkie te propozycje zostały odrzucone przez ówczesnych radnych. Nadal więc w przestrzeni miejskiej funkcjonowało kilka nieoficjalnych często zdeformowanych XIX - wiecznych wizerunków herbowych (głównie na medalionach, sztandarach organizacji turystycznych i sportowych czy też wydawnictwach regionalnych i kościelnych witrażach).

Powstanie w 1975 roku Województwa Radomskiego było kolejną okazją do uporządkowania sprawy herbu, a nawet podniesienia go do rangi herbu województwa. Zaistniały bowiem ku temu nowe przesłanki prawne stworzone przez władze państwowe w 1978 roku. Niestety i z tej szansy nie skorzystano. Wspomniane wyżej przesłanki prawne to ustawa o odznakach i mundurach, która przywracała w Polsce prawne podstawy ustanawiania herbów miast. Art. 3 tej ustawy mówił bowiem o tym, że jednostki samorządu terytorialnego mogą ustanawiać w drodze uchwały (...) *„własne herby, flagi, emblematy oraz insygnia i inne symbole”*. Ustawa zastrzegła jednak, że wspomniane symbole samorządowe muszą być *„ustanowione w zgodzie z zasadami heraldyki, weksylologii (nauka o sztandarach) i miejscową tradycją historyczną”*. Wprowadzono też wymóg *z a o p i n i o w a n i a* przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej. Do ustawodawstwa heraldycznego wraca więc (obowiązujący do dnia dzisiejszego) przedwojenny wymóg *a k c e p t a c j i* wizerunku herbu miasta przez władze ministerialne.

Zmiany ustrojowe, jakie zaszły w naszym kraju po 1989 roku, przywróciły autentyczność samorządu lokalnego. Herb miasta stał się realnym symbolem wspólnoty oraz jej wizerunkiem zewnętrznym w kontaktach z miastami w Europie Zachodniej. Tam, inaczej niż w Polsce, symbole samorządowe cieszyły się i cieszą nadal niezmiennie dużą rangą i są trwale związane z lokalną historią.

Obecnie obowiązujący herb m. Radomia został ustanowiony przez Radę Miasta 20 grudnia 1990 roku i od razu wzbudził wiele emocji i dyskusji, które z mniejszym lub większym nasileniem trwają do dnia dzisiejszego. XIX wieczny herb miasta został znacznie ubogacony o nowe elementy i przegłosowany przez radnych. Kłopot z legalizacją naszego herbu nie zniknął wraz ze wspomnianą uchwałą -

trwa on nadal. Radni pierwszej, kadencji uchwalając wizerunek herbu, zapomnieli bowiem (choć byli do tego zobowiązani) o zasięgnięciu o p i n i i stosownych władz państwowych.

Od tego czasu minęło prawie trzydzieści lat. Wiele się w tym względzie zmieniło. Zdefiniowane i doprecyzowane zostały pojęcia z zakresu symboliki samorządowej. Przy Ministerstwie Administracji powstała specjalna Komisja Heraldyczna, której zadaniem jest opiniowanie symboli samorządowych. Również i prace nad Herbem Radomia nabrały tempa. Stało się to głównie za sprawą znanego i uznanego heraldyka Henryka Seroki, który swoje badania nad herbem miasta opublikował w książce Radomskiego Towarzystwa Naukowego, *Herb Radomia*. Wspomniat w niej m.in. „Zespół symboli miejskich w praktyce musi być tworzony od podstaw”.

W dniu 18 grudnia 2009 roku radni ponownie dyskutowali o herbie miasta tym razem na uroczystej sesji z udziałem naukowców, historyków, archiwistów i mieszkańców miasta. Na sesji tej Henryk Seroka zaprezentował swoją monografię herbu Radomia. Odbyła się dyskusja na ten temat w której uczestniczyli zaproszeni goście. Oprócz wspomnianego już **dr hab. Henryka Seroki** uczestniczył w niej również radomski historyk **dr hab. Dariusz Kupisz** prof. UMCS w Lublinie oraz znakomity heraldyk, autor wielu prac naukowych, wykładowca Uniwersytetu Jagiellońskiego **prof. dr hab. Zenon Piecha**. Uczestnicy obrad podczas dyskusji, oprócz głównego tematu jakim były dzieje herb Radomia na przestrzeni wieków, sporo krytycznych uwag skierowali również pod adresem obecnego wizerunku herbu miasta. Uwagi te dotyczyły głównie:

- rycerskich labrów w herbie miasta,
- umieszczenia w tarczy herbu papieskiego,
- złej kolorystyki,
- złego kształtu tarczy herbowej i jej krawędzi (bordiury).
- niepoprawnie użytych koron, (żadna z nich nie ma takiego kształtu jaki mieć powinna).

Podkreślano również, że błędem jest posługiwaniem się dwoma wersjami herbu. Niestety nie zapadły w tej sprawie żadne wiążące decyzje. Uczestnicy sesji ograniczyli się głównie do ogólnego stwierdzenia, że w tej sprawie „*należy zwrócić się po odpowiednie opracowanie do heraldyków*” (sic). Nikt jednak tego n i e u c z y n i ł do dnia dzisiejszego. Obecnie dyskusja na ten temat toczy się dalej, głównie w Internecie i w czasie towarzyskich pogawędek pasjonatów naszej lokalnej historii, a herb Radomia prezentowany jest na uczelniach humanistycznych, gdzie prowadzone są zajęcia z heraldyki – niestety w negatywnym kontekście.

Pytamy więc: co stoi na przeszkodzie, by zgodnie z ustaleniami jakie zapadły na wspomnianej sesji Rady Miejskiej w 2009 roku, obecni samorządowcy nie mogli zwrócić się do zgromadzonych w Komisji Heraldycznej MSWiA ekspertów z prośbą o opinię na temat naszego radomskiego herbu?. Opinia ta, naszym zdaniem, może być początkiem budowy kompleksowego systemu identyfikacji wizualnej miasta opartego na trzech prostych filarach: tradycji historycznej, zasadach heraldycznych i obowiązku-

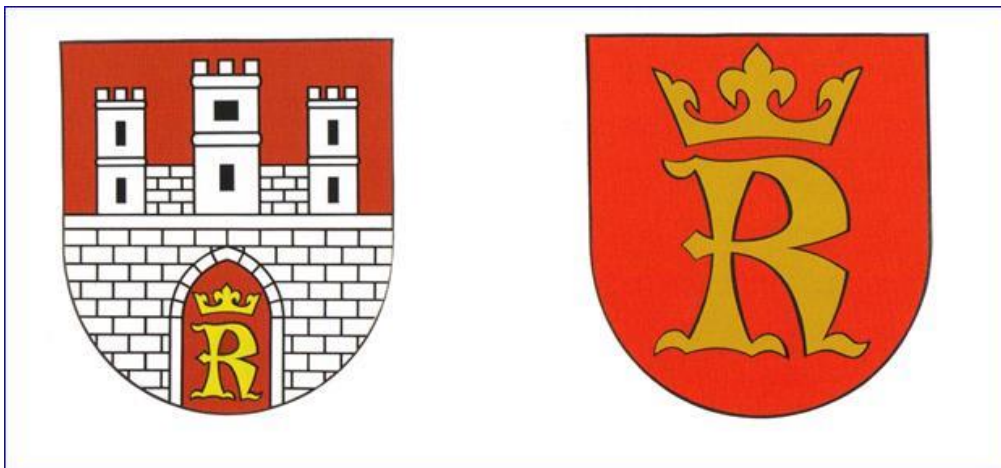
jącego prawa. Jeżeli tak się nie stanie, to zawsze będą wątpliwości dotyczące nie tylko legalności naszego herbu, ale również jego kształtu i treści.

Nie tylko o herb chodzi. Przez ostatnie trzydzieści lat nikt nie zainteresował się legalnością łopocących na miejskich uroczystościach flag, ani też rozbrzmiewającym z wieży dawnego ratusza miejskim hejnałem (a jest się czym pochwalić). O ile w przypadku herbu możemy mówić o braku „atestu”, o tyle w przypadku barw miejskich i hejnału należy stwierdzić wprost - są one **n i e l e g a l n e**. Nigdy bowiem nie podjęta została przez radnych żadna uchwała, która by je ustanawiała. Najwyższy czas, by to zmienić. Wątpiących odsyłamy do pierwszych stron Statutu Lublina z prośbą o porównanie ich ze Statutem Radomia. Ciekawa lektura, polecamy. Nie tylko Lublin uporał się z tą tematyką, uczyniła to już większość miast w Polsce. W dniu 21 lutego br. również i radni Kielc sukcesem zakończyli wieloletni trud legalizacji i uporządkowania swoich symboli miejskich, uchwalając **j e d n o g ł o ś n i e** stosowną uchwałę Rady Miejskiej. Dlaczego nam nie może się udać?

Trwają jeszcze obchody 100-lecia niepodległości. Zróbmy naszemu miastu prezent z tej okazji i przynajmniej rozpocznijmy prace nad uporządkowaniem jego zewnętrznych atrybutów samorządności i wielowiekowej tradycji.

Janusz Wieczorek
Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Radomia

P S

Konkurencyjne projekty herbu Radomia zgłoszone przez Komisję Historii Rady Miejskiej na sesji Rady w dniu 20 grudnia 1990 roku. Projekty te zostały w głosowaniu przez radnych odrzucone.

Foto. Remigiusz Kutyla

Henryk Seroka - Herb Radomia